

Brauch Magda

Karácsony 1989-ben

Úgy készültünk rá, mint az előző években. Nem akartuk tudomásul venni az utóbbi évek egyre fokozódó ellátási nehézségeit. Legalább karácsonykor ne érezzük, gondoltuk, és tettünk is érte, amit lehetett. De ezúttal még többet, mintha sejtettük volna, hogy ezen a karácsonyon történik valami.

Talán volt már valami a levegőben, a tudatalattiban vagy éppenséggel magában a tudatban is?

Nem tudnám megmondani. Tény, hogy a karácsonyi ünnepekre készültünk. Be kell vallanom: talán a mórliczi „Egyszer jóllakni”-ra. Barátainkkal közösen disznót vásároltunk egy volt tanítványom szüleitől, és külvárosi házuk tágas udvarán a családfő és a mézáros-segítség társaságában fel is dolgoztuk. Az udvaron szólt a táskarádió, és az innen-onnan érkező hírek üzentek valamit. Nem mertük megnevezni (talán babonából: nehogy elkiabáljuk), de szokatlanul jókedvünk volt. Igaz, sűrűn kóstolgattuk az erős szilvapálinkát — ami nélkül nincs disznóvágás —, nem gondolva a következményekre. Nem is lett tőle semmi bajunk, hiszen poharazgatás közben a háziasszony a megboldogult sertés alkatrészeiből készült toros ételekkel kínálgatott bennünket. Ezekből is mértéktelelenül fogyasztottunk, de ez se ártott meg (talán a pálinka „egyensúlyozta” a hatást). A rádió a maga műsorával, az étel, ital kellemes, bizakodó hangulatot eredményezett, amihez hozzájárult a december végéhez képest szokatlanul meleg idő, a gyönyörű napsütés is.

Mikor, dolgunk végeztével, estefelé autóval végimentünk a városon, hogy a „zsákmányt” hazaszállítsuk, az utcák szokatlanul népeseknek látszottak, mintha a jó idő mindenkit kicsalogatna a házakból, pedig nyilván sokan ültek a televízió előtt is. Mivel — csodák csodája — áram is szünet nélkül volt, magam is azonnal a tévé gombjához nyúltam, s bár mindig a budapesti csatornákra volt beállítva, ezúttal átkapcsoltam Bukarestre. Ott — mint mindig — a híradóban ugyanaz az ember volt látható (akire egyáltalán nem voltam kíváncsi), de ezúttal valahogy másképpen „festett” és viselkedett is: eltorzult arccal ordított, mint akinek a háza ég. Nem tudom megmagyarázni, miért — hiszen a korábbi hírekből semmi konkrétumot nem lehetett leszűrni, meg különben sem értettem a politikához —, de erre a látványra azt mondtam: „Ennek az embernek a napjai meg vannak számlálva”.

Komolyan gondoltam ezt vagy csak úgy önkéntelenül jött a számra, nem tudom. Sohasem gyűlöltem senkit, soha nem kívántam rosszat senkinek — akkor sem, ha megbántottak, ha igazságtalanok voltak velem —, de ezt az embert — bár természetesen, személyesen nem volt hozzá „szerencsém” — tiszta szívemből gyűlöltem. Nem a szemfényvesztő palotáiért, azokat egye meg a fene, a mindenki részéről elvárt és kötelező seggnyalásból ki tudtam vonni magam (tanár és osztályfőnök létemre egyetlen egyszer sem ejtettem ki a nevét), hanem a hajnali sorban állásokért, a hideg lakásokért és munkahelyekért, de mindenekelőtt és mindenek felett az állandó áramszünetekért.

Ez utóbbiért úgy éreztem, képes volnék végignézni a halálát (végig is néztem).

De addig még átéltem 1989 karácsonyát.

Azelőtt már néhány este lövöldözés hallatszott a városban, néha a közelben is, de nem lehetett tudni, kik, kikre és miért lőnek. Csak az volt biztos, hogy történik valami, ami mindent megváltoztat, és talán a véletlenül kimondott jóslatom is valóra válik.

Furcsa napok voltak. Reménnyel és félelemmel teli napok. A lövések csak sötétben kezdődtek el, nappal nyugodtan jártunk-keltünk a városban, kétség és remény közepette. Nem tudtuk pontosan, mi történik, de mindenki forradalomról beszélt, s már csak attól tartottunk, hogy ezt is leverik, mint korábban a szomszédos országokban kitört felkeléseket.

Mivel ezekben a napokban a beszerzés is megjavult, nagy szakértelemmel készítettem a karácsonyi süteményeket, és karácsony este készültem fölszeletelni, és tálra rakni azokat, ahogy a jóízlés megkívánja. Ám éppen ekkor hatalmas lövések egész sora remegtette meg a tömbházunkat, ezúttal teljesen közelről.

Bár nem vagyok félős, a hirtelen és váratlan zajtól remegni kezdett a kezem, és pár pillanatig nem is tudtam folytatni a munkámat. Az ablakokon át semmit sem láthattam, mert nem a főutcára nyíltak, szeleteltem volna tovább a süteményt, de aztán jajgatást hallottam az egyik lakásból. Mivel a kapun belül is voltak lövések, azt hittük, hogy valaki megsebesült. Mikor kiderült, hogy a fölöttem lévő emeleten jajgat az az öregasszony, akit az egész ház „Buná”-nak (nagy-mama) hívott, a telefonról kihívtam a mentőket. A szomszédok nem hitték el, hogy kijönnek, hiszen a főúton folyt a lövöldözés, és magam is csodálkoztam, hogy rövid időn belül ott voltak. Csak másnap tudtuk meg, hogy Buna nem sérült meg, csak annyira megijedt, hogy rosszul lett, éjszakára is ott tartották a kórházban.

Nemsokára messzebből hallatszott a lövöldözés, bár szintén a mi utcánkból. Híre mehetett másfelé is, mert többen felhívtak bennünket, hogy jól vagyunk-e. Ez nagyon jólesett.

Másnap délelőtt kimerészkedtünk az utcára. Akkor láttuk, hogy a töltényhüvelyek valósággal ellepik a kocsit. A villamosokról már korábban oda-kerültek, hogy a közlekedést ne akadályozzák, de került belőlük a járdákra is. A város más részeiből is eljöttek egyesek „csodát látni”, és elborzadva vették tudomásul, hogy mi itt lakunk, és előző este (ami véletlenül éppen karácsony szentestéje volt) átéltük ezt a csetepatét, és íme itt vagyunk épen, sértetlenül, sőt, még vidáman is. Hiszen süt a nap.

— Kik lövöldöztek itt? — kérdezték.

— Valamilyen katonák.

— De kikre?

Erre a kérdésre a mai napig nem derült fény. Többféle verzió keringett: szekusokra, a háztetőkön mászkáló — talán arab — kémekre. Ez hülyeségnek tűnt, bár tény, hogy a katonák lövései a tetők felé irányulhattak, mert a felső emelet falai sérültek meg, de az ellenséget senki nem látta. Sebesültekről, halottakról sem tudott senki.

Szerencsére a békés lakosság körében sem történt sérülés vagy nagyobb kár a házak falain keletkezett lyukaknál.

Azóta több mint 25 év telt el, de a mi tömbházunk utcai frontján ma is ott vannak 1989 karácsony estéjének golyónyomai. Eredetükre, keletkezésük körülményeire alig néhányan emlékszünk. A lakók azóta már majdnem mind kicserélődtek. És soha senki sem kérdezte meg, hogy mi okozta ezeket, s így nem tudhatják, mi történt itt negyedszázaddal ezelőtt.
